

2. Кірейцев Г.Г. Розвиток бухгалтерського обліку: теорія, професія, міжпредметні зв'язки: [монографія]. – Житомир: ЖДТУ, 2007. – 236 с.
3. Мумінова-Савіна Г.Г. Судово-бухгалтерська експертиза: Навч. Посібник / Г.Г. Мумінова-Савіна. – К.: КНЕУ, 2003. – 202 с.
4. Стельмах Н. Є. Економіко-правова сутність судово-бухгалтерської експертизи в ринкових умовах господарювання / Н. Є. Стельмах // Облік і фінанси. – 2014. – № 4. – С. 64-68. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Oif_apk_2014_4_11
5. Чаадаев С.Г. Судебная бухгалтерия: Учебник / Г. Атанесян, С. Остроумов, В. Танасевич, С. Фортинский. – М.: Юрид. лит., 1980. – 320 с.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВТРУЧАННЯ В ПРИВАТНЕ СПІЛКУВАННЯ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ ТА СНД: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ

Писарчук Р.В.

*аспірант аспірантури й докторантури
Національна академія Служби безпеки України*

Кримінальний процесуальний закон здійснює правове регулювання порядку проведення на досудовому розслідуванні негласних слідчих (розшукових) дій, які забезпечують отримання доказів у кримінальних справах у таємничий спосіб. Відповідно глави 21 КПК України, система негласних слідчих (розшукових) дій включає 11 найменувань, причому деякі з них виділені в самостійну підгрупу, яка має назву «Втручання в приватне спілкування». За ст. 258 КПК України втручання в приватне спілкування становлять: накладення арешту на кореспонденцію, її огляд та виїмка (ст.ст. 261, 262); зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (ст. 263), зняття інформації з електронних інформаційних систем (ст. 264), аудіо-, відеоконтроль особи (ст. 260) [1, ст. 88]. Враховуючи те, що будь-яка із передбачених КПК України негласних слідчих (розшукових) дій в тій чи іншій мірі пов'язана із втручанням в царину особистого, наведені НСРД із загальної сукупності, скоріш за все, були відокремлені традиційно, оскільки саме аналогічні за змістом оперативно-розшукові заходи регулювались в окремому порядку вже безпосередньо з моменту прийняття законодавства про ОРД, адже їх проведення напряду пов'язане із обмеженням конституційних прав особи. У зв'язку із прийняттям КПК України (2012) Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» зазнав численних змін, особливо в частині переліку прав оперативних підрозділів (ст. 8), які реалізуються ними в ході здійснення оперативно-розшукових заходів. Також було доповнено, що проведення уповноваженими підрозділами оперативно-розшукових заходів відбувається в порядку, встановленому КПК України для відповідних негласних слідчих (розшукових)

дій [2, ст. 303]. Коментуючи відповідні законодавчі положення наголошуємо, що Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» є базовим для забезпечення правового регулювання діяльності оперативних підрозділів, що входять до складу державних органів, які виконують функції розвідки та контррозвідки. Ураховуючи положення Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» в чинній редакції, діяльність цих суб'єктів, подекуди абсолютно не пов'язана із розслідуванням злочинів, регулюється за законодавством, яке забезпечує порядок збирання доказів у кримінальних справах. На наш погляд, це не є зовсім правильно, і у даному випадку уніфікація законодавства не підвищує ефективність роботи оперативних підрозділів, а навпаки, істотно перешкоджає успішному виконанню покладених на них завдань. Особливо помітно це було на перших часах від вступу в дію КПК України (2012), коли слідчі судді безпосередньо керуючись нормами КПК України (ст. ст. 248, 249) повертали клопотання оперативних підрозділів на проведення оперативно-розшукових заходів без розгляду, мотивуючи тим, що в них повинно бути вказано реєстраційний номер кримінального провадження, за яким вони здійснюватимуться. Враховуючи те, що нині чинний Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» має широку сферу застосування, на нашу думку, правове регулювання порядку проведення оперативно-розшукових заходів повинно мати відокремлений від КПК України характер.

Показовим у цьому напрямі є досвід країн СНД. Він є цікавим для вивчення насамперед тому, що в них правове регулювання негласної роботи поліцейських та спеціальних служб, як і на Україні, здійснюється окремим законодавчим актом. У переважній більшості, проаналізовані закони «Про оперативно-розшукову діяльність» країн-учасниць СНД містять норми, якими визначено перелік оперативно-розшукових заходів, розкрито їх зміст та деталізовано унормовано порядок проведення тих, що пов'язані із обмеженням загальновизнаних міжнародними нормативними актами прав особи. Наприклад, Закон «Про оперативно-розшукову діяльність» Придністровської Молдавської республіки у ст. 1, яка містить визначення основних термінів і понять, розкриває зміст дій, що становлять основу таких оперативно-розшукових заходів, як оперативний контроль поштового відправлення; оперативне прослуховування телефонних або інших переговорів; оперативне зняття інформації з технічного каналу зв'язку. За законодавством ПМР, проведення наведених заходів можливе лише за наявності письмової згоди прокурора та подальшого судового дозволу. Термін дії винесеного судового рішення обчислюється в добах з дня її винесення і не може перевищувати 180 (ста вісімдесяти) діб [3]. Закон «Про оперативно-розшукову діяльність» республіки Таджикистан у ст. 1 дає визначення понять, якими охоплюються окремі оперативно-розшукові заходи, що за законодавством України є втручанням в приватне спілкування: оперативний контроль поштових відправлень, телеграфних та інших повідомлень; прослуховування і запис телефонних переговорів; зняття інформації з технічних каналів. Проведення таких заходів здійснюється за рішенням суду, прийнятим на підставі розгляду клопотання уповноваженого прокурора. Максимальний термін, на який може

суд надати дозвіл на проведення наведених заходів – 6 місяців [4]. Закон «Про оперативно-розшукову діяльність» Республіки Казахстан у ст. 11 закріплює перелік «спеціальних» оперативно-розшукових заходів, до яких відносяться: цензура кореспонденції засуджених; контроль поштових відправлень; оперативний пошук на мережах зв'язку; негласне прослуховування і запис розмов з використанням відео-, аудіотехніки або інших спеціальних технічних засобів, прослуховування і запис переговорів, що ведуться з телефонів й інших переговорних пристроїв, а також отримання відомостей про проведені телефонні переговори; зняття інформації з технічних каналів зв'язку, комп'ютерних систем та інших технічних засобів; спостереження, в тому числі з використанням спеціальних технічних засобів (аудіо-відеозапису, кіно-фотозйомки і інших технічних засобів), матеріалів і речовин, що не завдають шкоди життю, здоров'ю особистості і навколишнього середовища; проникнення в житлові та інші приміщення, будівлі, споруди, на ділянці місцевості, транспортні та інші технічні засоби і їх обстеження. У ст. 12, яка має назву «Умови проведення оперативно-розшукових заходів» визначено, що спеціальні оперативно-розшукові заходи, що зачіпають охоронювані законом недоторканність приватного життя, таємницю листування, телефонних переговорів, телеграфних повідомлень та поштових відправлень, а також право на недоторканність житла, здійснюється виключно для виявлення, попередження і розкриття тяжких та особливо тяжких злочинів, а також злочинів, що готуються і скоєних злочинними групами, тільки з санкції прокурора [5]. Закон «Про оперативно-розшукову діяльність» Республіки Азейбарджан у ст. 10, яка має назву «Оперативно-розшукові заходи» відносить до останніх прослуховування телефонних розмов; перевірку поштових, телеграфних і інших відправлень; зняття інформації з технічних каналів зв'язку та інших технічних засобів, перевірку листів засуджених. За винятком перевірки листів засуджених осіб, наведені оперативно-розшукові заходи здійснюються за рішенням суду. Проведення оперативно-розшукових заходів припиняється у двох випадках: у зв'язку із досягненням мети їх проведення, або ж якщо впродовж 6 місяців в діях особи, відносно якої проводяться заходи, не виявлено наявності складу злочину [6]. Закон Республіки Вірменія «Про оперативно-розшукову діяльність» до оперативно-розшукових заходів відносить наступні: оперативний запит; добування оперативної інформації; збір зразків для порівняльного дослідження; контрольна закупівля; контрольована поставка і закупівля; дослідження предметів і документів; зовнішнє спостереження; внутрішнє спостереження; ототожнення особистості; обстеження будівель, споруд, території, будівель і транспортних засобів; контроль за кореспонденцією, поштовими, телеграфними і іншими повідомленнями; контроль за телефонними переговорами; оперативне впровадження; оперативний експеримент; забезпечення доступності фінансових даних і негласний контроль за фінансовими операціями; імітація отримання хабара або дачі хабара. Окремими статтями закону розкрито зміст та порядок проведення оперативно-розшукових заходів, наприклад, стаття 22 «Внутрішнє спостереження» говорить, що ним є стеження за особою

(особами) і контроль за ходом окремих дій і подій в житті із застосуванням спеціальних та інших технічних засобів або без них, а також фіксування результатів спостереження за допомогою відеозапису, аудіозапису, фотографування, електронних і інших носіїв або без них. Оперативно-розшукові заходи, які обмежують права людини, здійснюються за рішенням суду [7]. Аналогічний спосіб правового регулювання порядку проведення оперативно-розшукових заходів, які пов'язані із обмеженням таємниці листування, телефонних та інших розмов, таємниці особистого життя, передбачений законами «Про оперативно-розшукову діяльність» Республіки Білорусь, Туркменістан, Киргизської республіки. Із проаналізованого впливає, що законодавством зарубіжних країн, де існують спеціальні нормативні акти, які регламентують порядок ведення негласної роботи державних правоохоронних органів та спецслужб, передбачено систему оперативно-розшукових заходів, та детально врегульовано підстави та порядок проведення таких, що обмежують права людини. На нашу думку, цей досвід доцільно врахувати у контексті розбудови вітчизняного законодавства, адже нині триває активна законодавча робота щодо розроблення нової редакції Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність». В цьому нормативному акті повинен бути детально виписаним перелік і порядок проведення усіх оперативно-розшукових заходів, та особлива увага має приділятися таким, що є втручанням в приватне спілкування.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2013. – № 9-10, № 11-12, № 13. – Ст. 88.
2. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» // Відомості Верховної Ради України. – К. – 1992. – № 22. – Ст. 303.
3. Закон «Про оперативно-розшукову діяльність» Придністровської Молдавської республіки № 436-3-IV від 27 лютого 2008 року/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу сторінки: <http://webcache.googleusercontent.com/search>.
4. Закон «Про оперативно-розшукову діяльність» Республіки Таджикистан від 25 березня 2011 року № 687/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу зі сторінки: www.majlisimilli.tj.
5. Закон «Про оперативно-розшукову діяльність» Республіки Казахстан від 15 вересня 1994 року № 13/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу зі сторінки: <http://webcache.googleusercontent.com/search>.
6. Закон «Про оперативно-розшукову діяльність» Республіки Азербайджан від 28 жовтня 1999 року № 728-ІГ/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу зі сторінки: <http://www.mia.gov.az>.
7. Закон «Про оперативно-розшукову діяльність» Республіки Вірменія від 19 листопада 2007 року № ЗР-223/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу зі сторінки: <http://www.parliament.am>.